

Azərbaycan folklorundan yeni nümunələr

TALIŞLARDAN TOPLANMIŞ FOLKLOR ÖRNƏKLƏRİ¹

XIDIR NƏBİ

Xızır Nəbi böyük çilədən dörd gün götürür, kiçik çilədən də üç gün, cəmi yeddi gündü. Bizdə “Xızır kulik” deyillər, yəni Xızırın çovğunu. Deməli, Xızır gedir ova. Çovğuna düşür, üzü üstə yıxılıb qalır, qar da üsdünü örtür. Böyük çilənin bitməsinə dörd gün qalmış deyillər, yerə gizdin istilik, hərarət gəlir. Ona bizdə dızəraxan (oğru buğ) deyillər. Böyük çilənin qutarmasına dörd gün qalmış, axırın-cı gecə saat on ikidə haman o gizdin hərarət yerə gəlir. Xızırın getdiyi üç gündü, ovdan hələ qayıtmayıb. Atası oturub hesablayır ki, oğlum əgər oğru buğ yerə gələndən sonra torpağa düşübsə, o ölmüycəy. Yox, ona qədər torpağa düşübsə, ölüb. Sabah gedib onu axtarırlar. Xızır Nəbinin əlində əl ağacı olub. Axtarıblar, axtarıblar, uzaqdan görüblər ki, əl ağacının bir parçası çıxıb bayıra. Atası deyir, hə, bu mənim oğlumun əl ağacıdır. Gəlib görüblər ki, Xızır üzü üstə yıxılıb yerə, qar da üsdünü örtüb, amma ölmüyüb, ürəyi hərəkət eliyir. Gətirillər, onnan sora o ayılır. Xızırın salamat qalması, o gizlin istiliyin, hərarətin nəticəsində olur.

Qış yarısı olanda, kiçik çilənin üçüncü gecəsi o hərarət daha aşkar gəlir, özü də ona deyillər, böyük buğ. Görürsən ki, gün çıxan kimi bu güney tərəflərdə torpaxdan buğ çıxır. Bizdərdə otdar olur, xırda çiçəylər açır. Yavaş-yavaş olar başdıyır çiçəy açmağa. Böyük buğ yerə gələndə qış yarısı olur. Böyük buğ gələnnən sora yerə həyəcan gəlir, bitkilər, ağaclar yavaş-yavaş tumurcuğ götürüblər.

(Söyləyici: Şabanov Vəliməmməd Əli oğlu, Masallı rayonu, Miyankü kəndi, təvəllüdü 1938).

***

Xızır iki çilə arasında girir və yeddi gün çəkir. Xızır böyük çilədən dörd gün götürür, kiçik çilədən üç gün götürür. Deməli, böyük çilənin qutarmasına dörd gün qalmış Xızır girir, kiçik çilənin üçündə də qurtarır. Xızırda deyirlər, yer istiləşir, yerə hərarət gəlir, otlar hərəkətə gəlir. Ona görə Xızır girəndən sonra nə qədər qar yağsa da, o qar qalmır, əriyib gedir. Amma o vaxta qədər yağan qar ərimir, çünki torpaqda istilik olmur.

Xızır Nəbidə buğdanı qovurardılar, noxud, qorğa, borani dənəsi – bunları yığardılar bir yerə, əl dəyirmanında onları üydərdilər, sonra onu doşabnan qarışdırardılar. Pışt deyirlər ona. Halva kimi olurdu. Xızır vaxtı onu yeyərdilər, qonum-qonşuya, imkanı olmayan adama pay verərdilər. Xızır böyük çilənin axırına düşür. Xızır girəndə deyərdilər ki, dızarğan gəlir. Üç gün çəkir o. Onda deyirlər, Xızır Nəbi gəldi. Onda camaat bilirdi ki, torpaqda istilik var, kartof əkərdi.

¹ Folklor örnəklərini topladılar: fil.ü.f.d. İlkin Rüstəmzadə, fil.ü.f.d. Afaq Ramazanova

(*Söyləyici: Məmmədov Rənvəq Qubad Oğlu, Masallı rayonu, Tüklə kəndi, təvəllüdü 1948*).

***

Böyük çilənin sonuna dörd gün qalmış Xıdır başlayır, Kiçik çilədən də üç gün götürür. Xıdır cəmi yeddi gündü. Böyük çiləyənin Kiçik çilənin arasında oğru buğ (dızərğan) deyirlər, yerin altından çıxır. O vaxtı kim çöldə olsa, Allah eləməsin, başına bir iş gəlsə, qəşş eləsə, ürəyi gedib qarın üstünə yıxılsa, o adam donmaz. O oğru buğ ona təsir eliyər, o ölümdən xilas ola bilər.

Xıdır girəndə balqabağın dənələrini, şüyüd, noxud, lərgə, paxla, buğda, arpa – qovrulan şeyləri qovrullar. Qovurandan sonra onu əl dəyirmanında çəkib un eliyillər. Un eliyənnən sonra onu ələkdən keçirillər. Gecə camaat yığışır bir evə. Hər kəsin qabağına da balaca camlar qoyullar, maskur deyillər. Böyük bir qaşığı qoyullar o kasanın üstünə. İki qaşığı, üç qaşığı, hər kəs öz istədiyi qədər tökür öz camına. Sonra da şərbət hazırlıyıllar. Şərbətləri də gətirillər, stəkanlarda düzüllər. Bu şərbətdən də götürüb bu qovudun üstünə, məsələn, bir qaşığı, iki qaşığı, əlavə eliyirsən qarışdırırsan, o bir az nəmlənir. Onu söhbət eliyə-eliyə yeyillər. Bəzən zarafata deyillər ki, ağzını doldur qovutnan. Doldurandan sonra deyillər deynən, havuş (dovşan). Havuş deyəndə, qovut püskürür. Qovutu Xıdır Nəvi girənə qədər bişirillər, Xıdır Nəvi dövründə onu istifadə eliyillər. Qovut xarab olan şey deyil, bayrama qədər qalır. Hətta bayram süfrəsinə də gətirirdilər.

Oğru buğdan sonra bizim camaat kartof əkir. Onun üstə qar da yağsa, o çürümür. O vaxtı əkilən kartof yaxşı məhsul verir. Ondən sonra əkilən onun yarısı qədər verir. O vaxtı torpaq daha məhsuldardı, oyanış dövrüdü, daha çox qidalandırır.

Ondən sonra Boş qış gəlir. Boş qış da fevralın iyirmisindən başlayır ta Novruz gününə qədər davam edir. Boş qış dövrü artıq tarlada işlərin başlanğıc dövrüdü. Təsadüf hallarda olur ki, Boş qış dövrü çöllər qarla örtülü olur, iş getməsin. Bizdə çay plantasiyaları vardı, Boş qış dövründə çay budama olurdu. Budama qurtardı, sonra onun dibini yumşaldırdılar ki, yaxşı su tutsun, yaxşı cücərsin.

SOYUQ GÜNLƏR

Böyük çilə qırx gündü, kiçik çilə iyirmi gündü, otuz gün də sardə əvəsordu (soyuq yaz). Boş qışdan sonra bir neçə soyuq gün var. Birinci deyərdilər, çilkında, yəni “qırx kötüy”. Bayramacan qırx dənə kötük yandırardılar. Biri də olardı “bobili”. Bizdərdə çəltiy əkərdilər. O çəltiyin şitili güyəyəndə, soyuq külək əsərdi. Onda ağsaqqallar deyərdilər ki, bu “bobili” soyuxluğudu. Üçüncü soyuğun adı Davodinkdi. Babam deyərdi ki, davoding soyuğunun bir gününün hökmü doxsan doqquz gün qışın hökmünə bərabərdir. Dördüncü soyuğun adı erməni soyuxluğudu. Erməni soyuxluğu da çox bərk keçərdi. Ən uzununu çilkındadır, qırx gün sürür. Onnan sora erməni soyuxluğudu, o neçə gündü, deyə bilmərəm. Ondən sora gəlir davoding, bir gün çəkir. Onnan sora gəlir babolin. Biri də yaz təhvil olanda olurdu. Buğdani qabaxlar əlnən biçiblər axı. Buğdəni biçən dövürdə gələrdi. İyun ayının iyirmisinə təsadüf edir.

(*Söyləyici: Şabanov Vəliməmməd Əli oğlu, Masallı rayonu, Miyankü kəndi, təvəllüdü 1938*).

ÇİLƏ QARPIZI

Əvəllər dekabrın iyirmi birində, fəsillər dəyişəndə bizim böyüklərimiz həmin gecə hökmən ortalığa bir qarpız çırpardı. Mənim yadıma gəlir, onda biz uşaqlıq idik, oturmuduşuq. Bir də gördüm, anam girdi otağa, bir qarpız çırpdı ortalığa. O qarpız paralanıb səpələndi. Dedi, bu axşam çillə axşamıdır. Həmin gün üçün hökmən qarpız saxlanardı. Elə vaxt olub ortalığa podnus qoyular, qarpız podnusa çırpırdı, hər kəs yığılıb onu yeyərdi. Çilə qarpızından qohuma, qonşuya pay verilirdi. Evdə qarpız olmayanda boranı götürərdi çırpardı evin ortasına, parçalanardı.

(Söyləyici: Məmmədov Rəvvaq Qubad Oğlu, Masallı rayonu, Tüklə kəndi, təvəllüdü 1948).

KÜLƏK NÖVLƏRİ

Bizdərdə dörd cür külək var: gərmiç, siyəvo, teləvo, giləvar. Gərmiç küləyi böyük çiləyənin kiçik çilənin arasında əsir, özü də ay bütöv olan gecələrdə gəlir. İsti külək olduğu üçün ona həm də səhra küləyi deyərdilər. O ki gəldi, birbaşa qar gələrdi, yağış da yox.

Teləvo da şərqdən əsir, bayramdan sora gəlir, amma adamın bədəninə işdiyir. Bizim babalarda həsir olardı. Həmin külək əsəndə düşərdik həyəətə, həsiri tutardıq ki, o külək bizə dəyməsin. O da bayramdan sonra gələrdi.

Giləvar kiçik çilə daxil olandan sonra başdıyır. Giləvar sərin küləkdi, amma qara dəyəndə qarı əridirdi. İnsana, əkinə xeyir verən küləkdi. Ona görə atalar deyərdi ki, giləvar kimə dəysə, o sağlam olar. Bəziləri deyədi ki, giləvar behiştədən gəlir, o hər şeyə xeyirlidir.

Qara külək – siyəvo əkinə dəyəndə əkini zay eliyir. O, həmişə şimal tərəfdən gəlir. Özü də mülayim küləkdi. Buğda gilə bağlyanda gələrdi, özü də ara-ara gələrdi. Məsələn, bizim kəndi tütərdisə, Müşgəderəni tütməzdi. Kübini tütərdisə, Nəzərobani tütməzdi.

(Söyləyici: Şabanov Vəliməmməd Əli oğlu, Masallı rayonu, Miyankü kəndi, təvəllüdü 1938).

NOVRUZ ADƏTLƏRİ

Bizdə bircə axır çərşənbə keçirilərdi, ona kül çərşənbə, küləşə çərşənbə deyərdilər. Haman gün evdən heş nə verməzdər. Məsələn, qonşu gəldi, filan şey istədi, verməzdilər. Ona görə ki, zərər çəkərsən, xeyrün gəlməz. “Tərs çərşənbədi”, özü də ilin axırıncı çərşənbəsidir. Axırıncı çərşənbədə yandırılan ocağın külünü səhər gətirib ağacdarın dibinə tökərdilər ki, daha çox məhsul versin. Dəmirov olan da həmin küldən onun üstünə tökərdilər, kül onun suyunu çəkib qurudardı. Quruyandan sonra südün qaymağını sürtərdilər, qaymağın yaranın üstün yumşaq eliyib təmizləyirdi. Dəmirov oynan da gedərdi.

Kül çərşənbə günü səhər tezdən evin arvadı durur, saxsı bardağ olardı, onu doldurərdi axar süynən, gətirib evə, uşaxlara səpərdilər. O, deməli, mehribançılıq gətirir.

Kül çərşənbəsində həyəət-bacada işdəyərdilər. Kalxoz devrində həməən günü kalxozçular işə gedərdilər. Bayram günü getməzdilər, hamma axır çərşənbə günü kalxoz işinə gedərdilər. Qocaların dediyinə görə, axırncı çərşənbə gecəsi insanın ruzisi Allah tərəfinnən paylanır. Sən də gedib işdəsən, Allah sənə ruzi verəcək. Haman gecə deyərdilər ki, yumurta da bişirmək olmaz. Bişirsən, Allah-tala sənə yumurta qabığı həcmində ruzi verəcək. Toyuq-cücə də kəsməzdilər ki, evin xeyir-bərəkəti uçacaq. Alınma ətdən istifadə edilərdi. Çərşənbə günü həyəətdə ağac budiyəsən, əkinin varsa əkin əkəsən, alağın vurasan, ağacın dibin boşdiyəsən, Allah sənə ruzi payı verəcəy. Amma haman gün meşiyə gedib yaşıl bir şey kəsməy olmaz. Hətta adam olub haman günü gedib meşiyə, ayağın kəsib, qayıdıb gəlib. Ona deyiblər ki, sənə demədik meşiyə getməy olmaz.

Sin hərfi ilə başlayan yeddi yeməli şey süfrədə olardı: sarımsaq, səbzi, su, balıq. Balığın üstündə pulcuqlara sim deyilir, ona görə süfrəyə mütləq balıq da qoyulardı.

Novruz bayramında qapı gəzilərdi. Hər kəs qabaqcadan hazırlığın görərdi, axşam çağı uşaqlar kıştı (belə bağlanan qurşaq) atardılar, yumurta, fındıq, qoz yığardılar. Bayram əvvəla sireyi-ərham adlanır. Anaya, bacıya, bibiyə, xalaya, qız evladına gərək gedib dəyəsən. Özü də gedəndə özünə gərək bir şey aparasan. Ondan sonra qohumlara, qonşulara gedib onların bayramın təbrik edəsən. Bayram günü ölümlər də yad edilirdi. Nənəm diyərdi ki, keçmişdə çörəynən halva bişirərdilər, gedərdilər qəbir üstünə. Süfrəni sərərdilər qəbrin üstünə, çörəyi doğriyib, halvanı da qoyardılar, yiyərdilər, dua da verərdilər, surfanı yığışdırərdilər. Qəbr üstünə gedəndə uşaqlara konfet, şokalad payıldılar. Qəbr üstündə süfrə açmaq sonralar ləğv olundu. Yeməyin artığı qəbrin üstünə, ətrafına tökülürdü, itdər gəlib oların üsdündə boğuşardı, ona görə sonralar o adət yığışdırıldı.

(Söyləyici: Şabanov Vəliməmməd Əli oğlu, Masallı rayonu, Miyankü kəndi, təvəllüdü 1938).

DÖRD FƏSİL

Novruz bayramından sonra gələn dörd günə dörd fəsil deyirlər. Onun birinci günü bahar hesab olunur, həmin gün hava necə keçəcəksə, bahar da o cür keçəcək. İkinci gün yay, üçüncü gün payız, dördüncü gün qış hesab olunur. Ona cahar fəsil deyirlər. Qara yaz qurtarandan sonra çırkında, yəni qırx kötük gəlir. Hər gecə bir kötük yandırardılar ki, ev isti olsun.

(Söyləyici: Ağayev Xanəli Şirəli oğlu, Masallı, Qızılavar kəndi, təvəllüdü 1940, təhsilli ali).

QARAÇUXA

Bizdərdə Hithoti Ağabala kişi olub, onun çoxlu malları olub. Özi də imkannı olub, o dövrdə çox adam onun çörəyinnən istifadə eliyib. Keçmiş kişilər söhbət eliyərdi ki, o, səhər çörəyini yeyərdi, heyvannarı çıxardardı, meşə ətrafına aparardı otarmağa. Günorta namazı vaxtı gəlib evdə çörəyini yeyirdi, namazını qılıb gedirdi.

Bir gün günorta yeməyini yeyib gedəndə uzaqdan görür ki, hündürboy, başında qara əmmama bir kişi əlində ağac dayanıb heyvannarın qabağında. Bunin si-

fətin görmür axı. Bu yaxınnaşır, yaxınnaşır, ha yaxınnaşanda bir baxım deyəndə, görür, bu yoxa çıxdı. Bu gəlir məclisdəmi, ya evindəmi danışır. Deyirlər ki, gərəy sən buni danışmıyeydin. Deyir ki, neyçün? Deyir, o sənın Qaraçuxan olub, sənın mallarını müdafiə eliyib. Sən indi bunu danışdın, sənın malların hamısı əlindən gedəcəy. Sənın Qaraçuxan yatmamışdı, bununən də Qaraçuxan yatacax, sənın əmlakun, bu mallar hamısı sənın əlindən çıxəcəy. Elə də olub. Müəyyən dövirdən sonra o qədər heyvannar hamısı əlindən gedib.

(Söyləyici: Şabanov Vəliməmməd Əli oğlu, Masallı rayonu, Miyankü kəndi, təvəllüdü 1938).

ŞEŞƏ HAQQINDA

Şeşə uşaq doğulandan sonra altıncı gün gəlir. Uşağı aparır, boğub öldürür, uşağa bir xətər yetirir. Mənim üç uşağım var, üçündə də uşaq doğulandan sonra altıncı günneri gecə səhərə kimi yatmamışam ki, yataram, yuxuya qalaram, şeşə gələr uşağa bir şey eliyər. Həmin gün zahını tək qoymurlar. Altıncı gün evin hər küncünə düyü, buğda səpərdik ki, şeşə uşağı aparmasın. Düyünü səpməyin mənası bilirsən nədir? Şeşə gəlir, düyünü yeyir, uşağı yaddan çıxardır. Yəni düyüdən keçə bilmir, undan keçə bilmir. Unu biz həttə qovurardıx ki, iyi çıxsın. Şeşə onun iyindən doyur, gəlmirdi. Bir adam bunu eləmiyib, gecə yuxuda görüb ki, şeşə kölgə kimi gəlir. Durub hay-haray salıb. Tez-bazar düyü də götürüb, un da götürüb. Boşqabda un qoyub, düyü səpib. Ondan sonra, deyir, o qaranlıx getdi, rahat yatdım.

Şeşə adam kimi bir şeydir. Əsasən çiləli, qırxlı uşağın üsdünə gəlir. Çiləli qadın qarannıg yerə getməsin, ağac dibinə getməsin. Yəni bu mağamlarda uşağa bir zərər yetirər. Deyirlər ki, qırx günə kimi uşağı gərək gözlüyəsən. Uşağın paltarını həyətdə saxlamıyasan, məftildə saxlamıyasan. Axşam çağı uşağı həyətdə düşürtməyəsən, ağac altına aparmıyasan. Mənim uşaqlarım qırxlı olanda heç vaxt onların paltarını həyətdə saxlamamışam. Mən əhəmiyyət verməzdim, amma qaynanam deyirdi ki, uşağın paltarını həyətdə saxlamaq olmaz, get götür. Paltarları yığışdırtırdı.

(Söyləyici: Həsənova Nisə Şirməmməd qızı, Masallı rayonu, Miyankü kəndi, təvəllüdü 1959, təhsili orta).

ALAJEN

Keçmiş zamanlarda Xankişi adında bir adam olub. Bu Xankişi al arvadı-cin qadını tutub. Talış dilində Alajen deyirlər, cinsi qadındı. Alamer isə kişi cinsindədi, qulyabanı. Xankişi Alajeni tutubdu.

“Get, tez gəl” deyəndə bu, gec gəlirmiş. “Get, gec gəl” deyəndə bu, tez gəlirmiş. Hər işi tərsinə görürmüş. Buna o qədər odun daşıtdırıblar, o qədər odun daşıtdırıblar, həyat-baca hamısı odunla dolu imiş. Ayaq qoymağa yer olmayıb. Sonra Alajen bu Xankişiyə deyib ki, sən məni burax, mən sənın yeddi nəsil övladına toxunmayacağam. Xankişi də Alajeni buraxıb. Alajeni buraxandan sonra, doğrudan da, onun yeddi nəslində heç kəsə toxunmayıb.

(Söylədi: Əşrafəv Şahməmməd Abil oğlu, Astara rayonu, Həmoşam kəndi, təvəllüdü 1928)

VOƏGAH ZİYARƏTGAHI¹

Voəgəh deyilən ocaq var, yel ocağı. Yel xəstəliyi olanda, gedillər ora, oynan da şəfa tapıllar. Yolum Lerikə düşəndə ağsaqqal bir kişi vardı, ondan soruşmuşdum ki, niyə bu imamzadənin qəbri o tərəfdədir, amma ziyarətgahı Gohadan bu tərəfdədir. Dedi ki, o seyid dünyadan gedəndə evladlarına vəsiyyəət eliyir ki, mən ki dünyanı dəyişdim, mənim quslimi, kəfənimi eliyənnən sonra bir ağ dəvə gələcək. Onda indiki kimi tabut olmuyub. Cənazəni adi nərdivanın üstündə aparardılar. Mənim tabutimi qoyarsuz o dəvənin üstünə. O dəvə harda oturdı, mənə orda dəfn eliyərsüz. Dəfnimi qutarannan sonra o dəvə hara gedəcək, görməssüz siz oni dəxi. Ordan ki yola düşdü, siz də day dala baxmıyacəhsüz. Haman o adam dünyasının dəyişəndən sonra, qoyurlar tabuti dəvənin üstünə. Dəvə gəlib Mistandan bir az aşağıda oturub, onu orda dəfn eliyiblər. Bular dörd qadaş olublar. O qardaşlardan biri Mahmudavardan yuxarıdadı – Baba Seyidağa, biri Rüdəkənardadı – Baba Səmənd, biri də Baba Gilani.

(Söyləyici: Şabanov Vəliməmməd Əli oğlu, Masallı rayonu, Miyankü kəndi, təvəllüdü 1938).

TEŞT QURMAQ

Teşt nəyə deyirlər. Aşuranın birinci günü qaba təmiz su tökürlər. Onu hesablayırlar ki, bizim imamlarımız onda susuz ölüblər. O teştı qururlar, hər kəs gəlib ordan su içir, nəzir atırlar. Həmin pul təkyənin təşkilinə xərclənir, orda iştirak edən mollara haqq verilir. Artıq qalan pullar da məscidə xərclənir. Teştlər ancaq məsciddə, təkyə qurulan yerlərdə qurulur. Artıq qalan puldan məscidin işıq pulu, qaz pulu ödənilir. Teşt on gün qurulur, on birinci gün – imamlar şəhid olan gün o teşt götürülür. Çünki imamlar susuz şəhid olublar, həmin gün teşt qurmaq düz deyil. Teştdə ancaq adi su olur. Keçmişdə hansı evdə təkyə qurardılar, həmin ev qara paltarlarınan bəzənərdi, qara şal olardı, qara ədyal olardı. Hər şey qara olardı, evə girəndə adam qorxardı. Otaq qara bəzənirdi hər şey qara olardı. Hətta molla üçün qara çaynikdən çay qoyurdular.

(Söyləyici: Məmmədov Rəvvaq Qubad Oğlu, Masallı rayonu, Tüklə kəndi, təvəllüdü 1948).

İNAMLAR VƏ YASAQLAR

- Qırxlı uşağın başın altına bıçaq qoyardılar. Qayçı qoymazdılar. Qayçı qoyanda, deyilənə görə, uşax hərzə olur, yəni çox danışan, vasvası olar. Daş qoyardıx ki, uşax daş kimi olsun, az danışsın. Altı dənə daş olsun gerək. Altı dənə xırda daş beşiyin altına qoyardıx, uşağın başının altına qoyardıx. Bir də ki, uşax qorxu keçirdərdi. Qorxunu götürmək üçün bir ovuc un götürərdik. Unu götürüb uşağı tutardım qucağıma, evin dörd küncünə deyərdim bu uşağ Arazın belindən gəlib. Bu-

---

¹ Voəgah ziyarətgahı – yel piri

nun qorxusunu götürürəm, uşağın qorxusun götürürəm deyib, undan bir az küncə səpirəm. Növbəylə o biri küncələrə də həmin sözləri deyib unu səpirdim. Dörd küncdə unlar qalardı. Uşağın qorxusu gedərdi.

- Uşağın çiləsini kəsmək üçün bir masquraya qırx qaşığı su töküdürlər. Sonra uşağın başının üstünü əskiynən örtürsən. Üstünü örtəndən sora “bunun çiləsini kəsirəm, uşağın üsdünə gəlib-gedənlərin ayağın kəsirəm” deyib o qırx qaşığı suyun hamısını səpirsən uşağın üstünə.

- Çoxlu yağış yağanda istiot səpirik ocağa. Ya da yağışı kəsmək üçün sap götürürsən, 40 dənə keçəlin adını deyib düyün vurursan. Gün çıxanda 40 keçəlin başı ağrıyır.

- Türbədən gətirilən torpağı yandırırıldı. Deyirdilər, günəş çıxacaq. Sonra onu isladılar, yağış yağır.

- Rəhmətlik anam deyərki ki, nəyi bulaşığı saxlasan da, kəfkiri heç vaxt bulaşığı saxlama, qarğış edər. Bərəkət olmaz.

- Süfrəni açıq saxlamaq olmaz. Əli süfrəsidir. İşin varsa, heç olmasa qatla.

- Masanın küncündə oturmaq olmaz. Otursan, subay qalarsan.

- Bir meyvənin nübarını yeyəndə gərək deyəsən – “Həzu suri nübari bıdəş” – yəni min ilin barını verəsən.

- Dünəjə (sağsağan) görəndə oxuyarlar:

Dünəjə, dünəjə,
Əmi bu mə bı pəriş,
Ni bu mə ma par.

Tərcüməsi: Dünəjə, dünəjə
Əmim gələcəksə uç get,
Gəlməyəcəksə uçma.

Lopər (parabüzən) görəndə əlimizə alıb oxuyurduq:

Lopər,
Kəçə Lopər
Bu pər
Şo xəbər boə

Tərcüməsi:
Böcək, böcək
Uç get
Şad xəbər gətir

- Göy qurşağını görəndə deyərik: “Piə jını hana etə” (Qoca nənə hana çəkib).

- Bir dəfə çoxlu qar yağır. Qarğanın oturacaq yeri olmur. Allaha şikayət edir ki, ya rəbb, mənim üçün bir yer saxlayardın, mən orada oturardım da. Xəbər gəlir ki, sən hansı budağı zibilləməmişən, get orada otur.

- Qarğanın balası kor olur. Nə qədər həkimə gedir, xeyri olmur. Axırda bir həkim deyir ki, sən get bu meşəni gəzginən. Hansı budağı zibilləməmişən onun mamırından gətir gözünə sürt, sağalacaq. O da gəzir, görür bütün budaqlar zibillidir.

• Pişik deyir ki, Allah mənim sahibimə 7 kor qız qismət eləsin, it deyər ki, 7 oğlan qismət eləsin. Niyə belə? İt deyir, hər oğlan mənə bir tikə çörək atar, qarnım doyar. Pişik deyir ki, mən kor qızlardan oğurlayıb yeyərəm.

• Bir quş var may ayında o oxuyur. Bir ana öz uşağını çimizdirərmiş. Uşaq susuz olub. Ana birdən hiss edir ki, uşaq su istəyir. Uşaq susuzluğdan nəfəsi gəlir boğazına. Gedir su üçün gəlir görür ki, uşaq ölüb. Onda ana Allaha yalvarır ki, bu nə dərdidir mənə verdin. Məni quşa döndər. Allah onu döndərir quşa. O quş yazda gəlib oxuyar. Yusif dur su iç. Yusif dur su iç. Uşağın adı Yusif olur. Talişca: pebi ov peşum Yusif

• Uzun müddət yağış yağardısıa üzü qıbləyə sarı yeddi addım atardılar. Yeddi addım atandan sonra yağış kəsərdi.

• Böyük qasırğa olanda deyərtilər, fəlakət olacaq. Evin son beşiyi baltanı götürüb ağaca vurub yerə sancardı. Qasırğa sakitləşərdi.

• Toy ərəfəsində əncir ağacına qırmızı parça bağlasan, toyda yağış yağmaz.

• Nişanlı qız gəlin köçdüyü günəcən qonşudan heç nə alıb yeməməlidir.

• Nişanlı qız hava qaralandan sonra çöldə-bayırda, xüsusilə çayda, çeşmə başında qalmamalıdır. Bu vaxt şər qüvvələr ona xətər yetirə bilər. Nişanlı olan dövrdə qızın şər qüvvələrə qarşı müqaviməti zəif olur.

• Gəlin köçən qıza özü ilə aparmağa dibçək verməzlər.

• Toy günü bir şirniyyatı qıza dişlədib, qalan yarısını oğlana yedizdirirlər ki, sözləri biri-birinə şirin gəlsin.

• Toy olan (olmuş) ev həmin il həyətidə təndir qoymamalıdır.

• Gəlin ölü aparılarkən onunla rastlaşarsa, gərək həmin ölünün qəbrindən bir az torpaq götürsün və geri baxmadan qəbirdən uzaqlaşsın, evinə qayıtsın. O, qəbir üstündən götürdüyü torpağı həyətidə yerə atsın, atdığı yerə baxmadan evə girsin. Yoxsa çiləyə düşər.

• Təzə doğmuş pişiyin, hər hansı balalı heyvanın, eləcə də cücəli toyuğun üstündən çiləli gəlin adlasa, ya həmin heyvan, ya da balası öləcək. Əgər gəlin artıq hamilədirsə, ya gəlin, ya uşağı tələf ola bilər.

• Ramazanda kəsilən heyvanın ürəyini bişirib, onu çiləli gəlinin başı üstündə doğrayaraq ona yedirtsən, çiləsi götürülər və övladı olar. Yaxud da çiləli gəlin son çərşənbə axşamı səmənini kəsib, onu axar suya verib: ey səməni, mən səni necə kəsmişəm, sən də çiləmi elə kəs!-desə, sağalar.

• Hamilə qadın, çörək bişirilən təndirin yanından keçərkən çörəyin iyi ona dəyərsə, o çörəkdən mütləq ona yedirdirlər. Yeməsə, uşaq ölür.

• Uşağın doğulduğu altıncı gün ad qoyulmalıdır. Adqoyma gecikdirilərsə, deyirlər, o uşaq yalançı olar.

• Əgər bir qadının bir neçə uşağı olub, ölübsə, ona pis bir adamın adını qoyurlar ki, yaşasın.

• Uşağın çiləsi çıxan gün onu çimizdirmək lazımdır. Çilə suyu bir axşam uşağın beşiyinin altında saxlanmalı, sabahı gün atılmalıdır. Yoxsa, uşaq yatmaz.

• Körpə uşağı pəncərədən keçirməzlər.

• Körpə uşağın qundağını açarkən, o əlini açarsa, əliaçıq, yumarsa, xəsis olar.

- Körpə uşağın əlinin içindəki kiri təmizləməzlər. Təmizləsən, uşaq yuxusuzluğa düşər olar.
- Uşağın beşiyinin altında və ya uşağın üstündə pişik özü qalxıb yatarsa, uşağın xəstəliyini özünə çəkmiş olur.
- Uşağın beşiyini boş tərpətsən, qulaqları ağrıyar.
- Uşağın ağızının suyu daim axarsa, dayısının baş barmağını ağızına sovursa, ağızının suyu dayanar.
- Hamilə qadının əvvəlki uşağı əlinə süpürgə götürübsə qız, çubuq götürübsə oğlan olacaq.
- Uşaq üçün bir iş görmək istəyərkən səbr gələrsə, bu ona işarədir ki, uşağın başına bir iş gələcək. Bu vaxt uşağın köynəyinin yaxasını dartıb silkələməklə “yüngül keçsin” demək lazımdır.
- Qorxmış uşağın başına qapı ağızının külünü töksən, qorxusu keçər.
- Qəbir qazılarkən qəbrin içinə yağış yağsa, ölünün ardı gələr deyirlər. Bəzən deyirlər: ölü sayı üç olacaq.
- Yatmış və ya uzanmış insanın üstündən adlamazlar. Uşaqsa böyüməz, yaşlısa ölər.
- Yaxınlıqda adam ölmüşsə, həmin gün qonşulara da çimmək olmaz. “Həmin gün su ölünüdür” deyirlər.
- Yuxuda ölü görmüş adam gərək sabahı gün qəbiristanlığa getsin. Burada özü ilə gətirdiyi soğanı dişləyib, qəbiristanlığa atsın və geri baxmadan evinə dönsün.
- Şam yeməyindən sonra süfrədəki yemək və çörək qırıntılarını həyəət atmaq, süftəni həyəət çırpmaq olmaz. Bu vaxt evin xeyir-bərəkəti də cırpılıb, atılmış olar.
- Qayçının ağızının da çox açıq qalması kimin isə dalınızca danışılması kimi yozulur. Bunun qarşısını almaq üçün qayçının ağızını bağlamaq lazımdır.
- Evdə bir və ya iki qab sınırsa, deyirlər ki, mütləq “üç çatacaq”.
- Evdən qonşuya köz verməzlər. Öz ocağını söndürüb, onun ocağını yandırırısan, deyirlər.
- Əl yaylığını (dəsmalı) birinə vermək, birindən almaq ayrılacaqları kimi yozulur.
- Həyətdə, çəpərin bir yerindən ki, it özü üçün keçid düzəldər, buna “it keçidi” deyirlər. Qorxu keçirmiş uşağı üç dəfə belə it keçidindən keçirmək lazımdır ki, qorxusu keçsin.
- Qorxan uşağı səbətə qoyub, yeddi köhnə qəbir üstə aparıb, sonra evə gətirən, qorxusu keçər.
- Saç kılkəsini ocağa, peçə atmazlar. Saç sahibinin başı ağrıyacaq.
- Sağ qulağın qızarıbsa (istiləmişsə) yaxşılığa, sol qulağın qızarıbsa bəddiyə yozulur.
- Süfrə önündə çörək yeyən adamı qabağında qırıntı çox qalarsa, demək, o adamın dalınca bəd danışirlər.
- Süfrənin üstündə su qoymazlar. Deyirlər ki, şeytan su içir.
- Axşam vaxtı uşağı çölə çıxartmaq olmaz. Çıxardanda da gərək üstünə ağ örtük örtəsən ki, uşağın üzü görünməsin. Əlində bıçaq tutsun gərək.

• Son çərşənbə günü subay qız həyətdə, arxası evə tərəf qalıb, başmağını başının üstündən arxaya atdıqda, başmağın burnu həyəət qapısına tərəf qalarsa, demək o, bu il ərə gedəcək. Başmağın burnu evə tərəf qalarsa, demək o, bu il də ərə getməyəcək, evdə qalacaq.

• Əlinin içi tərləyirsə, demək səni çox sevirlər.

• Kim yemək yeyərkən boşqabındakını təmiz yeyib qurtarsa, gələcək adaxlısı təmizkar və gözəl, boşqabı təmizləməsə, adaxlısı çirkin olacaq.

(Həsənova Nisə Şirməmməd qızı, Masallı rayonu, Miyankü kəndi, təvəllüdü 1959, təhsili orta; Əsədova Gülnar Hacımməmməd qızı, Astara rayonu, Ərçivan kəndi, təhsili ali; Babayeva Nuridə Nasir qızı, Astara rayonu, Pensər kəndi, təvəllüdü 1961, təhsili ali; Məməliyeva Girdənaz Əliağa qızı, Astara rayonu, Kijəbə kəndi, təvəllüdü 1949, təhsili ali; Fətəliyev Mehrəli İrşad oğlu, Astara rayonu, Həmoşam kəndi, təvəllüdü 1936, təhsili orta-ixtisas; Abdulov Ağarəhim, Astara rayonu, Həmoşam kəndi, təhsili ali; Şabanova Fərbiyə Həsən qızı, Astara rayonu, Kakalos kəndi təvəllüdü 1940)

